

En forkæmper for danskheden fra treårskrigen tid

Lærer C. A. Bloms egen beretning om den nationale vækkelse set fra »de otte sogne«

Af *Erik Blom*

Når man i dag går omkring i Skamlingsbankens mindepark og studerer stenenes mange navne, får man en god oversigt over den danske sags forkæmpere i de bevægede år, »da Sønderjylland vågnede«. Ud over denne kreds af betydelige mænd, der som regel i fuld offentlighed har været banebrydende, har der imidlertid på mere lokalt plan virket en endnu større kreds af frihedselskende folk, der hver efter evne og muligheder ydede deres indsats for den danske sag og imod fortyskningen af hjemstavnen. En sådan entusiast har min oldefar Christian Andersen Blom i Agtrup været.

Gennem spredte oplysninger i litteraturen vedrørende tiden før og under treårskrigen antydes det, at C. A. Blom i det nationale arbejde har været endog særdeles aktiv bag kulisserne (f.eks. med udkastet til »Den slesvigske Folkeadresse« i 1847);¹ men han synes bevidst at have undgået direkte offentlig fremtræden, når en sådan ikke var absolut påkrævet – og dertil kan han have haft flere grunde. Dels måtte han være forsigtig af hensyn til sit skolearbejde, som han utvivlsomt meget nødig ville sige farvel til, dels synes han gennem Laurids Skau at have været lokal kontaktmand til regeringen i København og har derfor over for oprørerne skullet sørge for ikke at have skinnet alt for meget imod sig.

Christian Andersen Blom var gårdejersøn fra Skodborg sogn og født der den 28. januar 1804. Den fædrene slægt stammede fra Havnbjerg sogn på Als. Efter at være dimitteret fra Brahetrolleborg seminarium i 1825 var han i seks år hjælperærer i Vedsted, Høgelund sogn. I 1831 giftede han sig med Cathrine Boysen fra Høgelund og samme år blev han lærer i Agtrup, Sdr. Bjert sogn, hvor han kom til at virke indtil sin død 5. april 1867.²

I hundredåret for C. A. Bloms død blev hans hidtil ukendte dagbøger fra krigsårene 1848 og 1849 offentliggjort i Vejle Amts Årbog.³ Optegnelserne dækker specielt de perioder, hvor Sdr. Bjert sogn var besat af fjendtlige tropper, og hvor man, som han skriver, »var ganske afskåret fra Danmark, og kunne hverken få breve eller blade«. Dagbogen er oprindeligt affattet i et meget stærkt forkortet sprog – en slags stenografi – og kun den lykkelige

omstændighed, at forfatteren før sin død var begyndt på at renskrive det vanskelige manuskript, gjorde det muligt at transkribere dagbogen. Heri omtales det blandt andet, at der under »besættelsestiden« til kurérformål var placeret en dansk kanonbåd ud for Stenderup, og denne kommunikationsmulighed er også i særlige tilfælde blevet benyttet af læreren i Agrtrup.

Fra den gamle lærers sidste leveår er der bevaret nogle interessante breve til sønnen Laurids, der som skibsfører var stationeret i Valparaiso (Chile). Brevene vidner om, hvor godt faderen stadig fulgte med i det storpolitiske spil og udtrykker en, som her i brevet af 13. januar 1867, forsigtig optimisme med hensyn til Nordslesvigs fremtid: »Jeg tror, det er en lykke for Danmark, at Bismarck på kæltringsmaner bryder, hvad han i fredstraktaten med Østrig lovede ang. afstemningen i Nordslesvig, thi dels ville linjen vel næppe være kommet længere end til Åbenrå, og dels kunne der stilles Danmark sådanne betingelser for modtagelsen, at det ikke kunne gå ind herpå. Når derimod Preussen engang får prygl – og han skal nok få – så kan det gå langt bedre for Nordslesvig«.

I et tidligere brev til sønnen Laurids (dateret 7. april 1866) skriver lærer Blom: »Vi er nu incorporeret i Danmark. 30. maj f.a. (1865) var der valg i Vonsild til Rigsrådet, og jeg måtte ifølge opfordring stille mig. Det gjorde jeg også for at holde bondevennerne ude, og det lykkedes mig i en tale at slå dem ganske ihjel. Men da en pastor Mørk-Hansen tidligere i Felsted sønden for Åbenrå også stillede sig, og da han var af samme anskuelse som jeg, så trak jeg mig tilbage for ham«. – At denne fine gestus er blevet påskønnet af »modparten« kan læses i Mørk-Hansens erindringer,⁴ hvor der mere detaljeret gøres rede for hele handlingsforløbet.

Et par år før C. A. Blom døde, synes han at have opgivet den strenge anonymitet, som han ellers havde opretholdt. Muligvis er han blevet opfordret af gode venner og ligesindede til at udarbejde en kort samlet fremstilling af sin egen opfattelse af, og sin egen indsats i opgøret mellem dansk og tysk i de skæbnesvangre år. Det er i hvert fald en kendsgerning, at den gamle lærer i 1865–66 satte sig til at udarbejde den efterfølgende beretning omfattende perioden 1830–50, der ikke synes direkte beregnet på publikation. Vi ved fra hans sidste breve, at en datters uventede død i marts 1866 har gjort et voldsomt indtryk på ham, og denne begivenhed har muligvis fået ham til at tænke på, hvad der efter hans død skulle ske med den samling af originaldokumenter af historisk interesse, som han stadig lå inde med. Beretningen må sikkert opfattes som en ledsageskrivelse til de 9 (11) nærmere definerede originaldokumenter, som han overlod sin gode ven, gårdejer Ravn i Sjølund⁵ den 27. august 1866, godt et halvt år før han døde.

Denne interessante dokumentsamling har det desværre været umuligt at

Chr. Andersen Blom (1804–67), lærer i Agtrup, Sdr. Bjert sogn, 1831–67. Blom var én af de mange, der i stilhed spillede en betydelig rolle under det danske, nationale gennembrud. (Foto i privat eje).

efterspore. Ledsageberetningen derimod er blevet bevaret i familiearkivet i form af en arbejdskladde, der er blevet renskrevet ved afdøde landsarkivar Frode Gribsvads hjælp. Dokumentfortegnelsen (bilag 1) fandtes på kladdens omslag.

Det ville i dag have været af betydelig interesse at have kendt korrespondancen mellem C. A. Blom og den sønderjyske folkefører Laurids Skau. Men desværre findes der, udover den lakoniske henvisning i bilag I-VII: Brev fra L. Skau, i Bloms efterladte papirer kun bevaret et enkelt originalbrev fra L. Skau til skolelæreren i Agtrup dateret 4. februar 1849 (bilag 2) og kladden til et udateret brev fra Blom til rigsdagsmand Laurids Skau i Kjøbenhavn (bilag 3).

Man ville have forventet at finde C. A. Blom som enten brevskriver eller -modtager eller begge dele i det omfattende værk: Laurids Skaus brevveksling med politiske venner i Sønderjylland;⁶ men man må lede forgæves. En nærliggende forklaring kan være den, at der har været truffet en

forhåndsftale mellem parterne om, at al korrespondance så vidt muligt skulle destrueres.

I et brev fra Laurids Skau til Orla Lehmann⁷ dateret 20. august 1846 forekommer følgende passus, der synes at bekræfte denne antagelse: »Fremdeles lovede jeg skolelæreren i Tinglev, at man aldrig her skulle få at vide, ligesom der heller ikke offentligt skulle blive noget sagt om, at han hørte til vore folk, da han risikerede en forfølgelse fra visitorernes (d.v.s. amtmand og provst) side.«

I en note til brevet har udgiveren gjort opmærksom på, at man ikke kan afgøre, hvilken skolelærer, der hentydes til. Mere generelt anføres det imidlertid, at der i Syvstjernens arkiv og skrevet med Laurids Skaus håndskrift findes en fortegnelse over 5 »fortjente skolelærere«, hvoriblandt var Blom, Agtrup, Bjert Sogn.⁷

Laurids Skau må således formodes allerede på et tidligt tidspunkt i udviklingen at have organiseret et net af pålidelige meddelere i Nordlesvig, der både forstod at formulere sig, og som havde gode kontakter til den lokale befolkning. Til dette formål kunne han næppe finde nogen bedre egnede end de dansksindede skolelærere. Disse må så til gengæld af sikkerhedsmæssige grunde have kunnet regne med fuld diskretion fra Laurids Skaus side (se således slutningen af bilag 3). Det er i denne forbindelse værd at notere sig, at ingen af de »fortjente skolelæreres« navne er at finde blandt de sønderjyske brevskrivere til Laurids Skau.

»Jeg har skrevet mere i krigens år« - anfører C. A. Blom i slutningen af sin redegørelse - »end hvad her er anført, men kladderne tilligemed mange breve er tilintetgjort, hvilket jeg nok fortryder, men for silde.«

C. A. Bloms beretning gengives i det følgende med normaliseret retskrivning, men i øvrigt med bevarelse af sproglige ejendommeligheder. En række henvisninger til de nu forsvundne bilag er udeladt.

C. A. Bloms egen beretning

Det slesvigholstenske parti kom først til fuld bevidsthed her i Slesvig i året 1830 ved et lille skrift, som udgaves af Uwe Lornsen, der var udnævnt til landfoged på Sild, hvori han ikke alene giver hertugdømmerne Slesvig og Holsten navnet Slesvig-Holsten, der senere er bibeholdt af oprørspartiet, men tillige søger at bevise, at denne nybagte stat aldeles intet havde til fælles med Danmark undtagen fælles konge. Denne nye statslære blev snart sat i system ved universitetet i Kiel, og de allerfleste tyskdannede embedsmænd i hertugdømmet Slesvig, hvilke havde en god støtte i det tyske kancelli i København, sluttede sig til bevægelsespatriet.

Den første jeg da i politisk henseende kom i kollision med var købmand *Peter Hiort Lorenzen* i Haderslev, i hvis hus jeg kom næsten hver uge, idet jeg var lærer i Vedsted ikke så langt fra Haderslev og havde en broder⁸ hos ham i købmandslære. Han var ganske indtagen af Uwe Lornsens skrift og påstod, at de deri fremsatte påstande var fuldkommen begrundet, ja, han lod endog de såkaldte »Landesprivilegier« af 1460 aftrykke og omdele iblandt bønderne, der imidlertid slet ikke vidste, hvad de havde at betyde, eftersom politik dengang lå ganske uden for deres synskreds. Jeg havde da mangan varm debat med ham og bragte ham undertiden ikke lidt i knibe ved at vise, at disse privilegier var intetsigende; thi om de også engang havde haft nogen retsgyldighed, så var denne tilintetgjort ved krigen og fredsslutningen 1713 og 1720. Lorenzen, der var ultrademokrat, sluttede sig i hele 10 år til de slesvig-holstenske ledesers parti, i det håb derved at tilkæmpe hertugdømmet Slesvig en frihed, som han troede, at hertugdømmet umuligen kunne komme i besiddelse af i forening med Danmark, hvor Kongeloven var i vejen; men da han omsider mærkede, at partilederne med hertugen i spidsen ville løsrive Slesvig fra Danmark, så brød han på én gang i 1840 overtvært med partiet og blev fra nu af en af den danske sags ivrigste forkæmpere.

1831 blev jeg forflyttet til Agtrup, og jeg havde derfor sjældnere lejlighed til at komme i berørelse med denne jernfaste og kundskabsrige mand, med hvem jeg dog stod i nøje forbindelse, efter at han havde indtaget det rigtige fædrelandske standpunkt. En følge af Uwe Lornsens skrift var oprettelsen af stænderinstitutionen, der rettelig kunne forlanges for Holstens vedkommende, men som, for at det ikke skulle have udseende af tvang, blev anordnet for hele riget.

I de slesvigske stænderforsamlinger kunne det statsopløsende parti tumle sig efter hjertensbehag under beskyttelse af de tyske kongelige kommissærer, og det forsømte da heller ikke lejligheden. Anmasselsen steg år for år og nåede sit højdepunkt i samlingen 1842. Talerne og de forelagte propositioner grænsede på det allernærmeste til fuldstændig oprør, således udtaltes her: »de tyske hertugdømmer«, »Schleswig-Holsteins Landesrechte« – en proposition stillede om »Udskillelse af Slesvig-Holstens finanser fra kongeriget«, om »et eget slesvig-holstensk flag« og om: at det på slesvigske skibe indbrændte mærke »Dansk ejendom« måtte blive ombyttet med ordene »Schleswig-holsteinische Eigentum« o.s.v. Lorenzen var den første af den lille danske minoritet, der havde den fornødne indsigt til at kunne modgå det skamløse uvæsen, og han gjorde det med kraft; men for ligesom at sætte partiførerne i øjeblikkelig forbavselse, gav han sig, efter forudgående aftale med sine venner, på én gang til at tale dansk.

Dette virkede som et lynslag i den tyske lejr. Havde partiførerne været så kloge ikke at tage noget notits heraf, så havde sagen jo ikke gjort videre opsigt; men til ulykke forløb de sig og ville forbyde Lorenzen ganske at tale, når han ville tale dansk. Denne skandale i stændersalen imod en deputeret fra en dansk by vakte den største harme ikke alene hos nordslesvigerne, men i hele Danmark, og fra mange danske valgdistrikter blev der sendt opfordringer til deres deputerede om, ene og alene for fremtiden at betjene sig af det danske sprog i stændersalen. Oprørspartiet indså snart, at det havde ladet sig overliste, og at det var gået for vidt; det måtte derfor se at finde på advokatknep for at få den danske befolknings blikke vendt fra sprogsagen til noget ganske andet. Da var det, at Beseler⁹ stillede sin bekendte proposition om Haderslev amts adskillelse fra Slesvig og inkorporation i Jylland. Denne proposition skulle indgive befolkningen skræk, bringe den til at glemme sprogsagen og petitionere om, at vi dog måtte blive forskånet for en sådan ulykke.

Fra fuldblods slesvig-holsteneren Petersen fra Dalby, der var deputeret for det nordligste distrikt, blev igennem hans broder i Haderslev, agent Petersen, sendt petitioner til alle sogne i distriktet til underskrift. Men krigspudset forfejledes ganske. Enhver dansk mand, der gennemskuede oprørspartiets rænker, var på sin post. Jeg forfattede straks en energisk opfordring til omtalte Petersen om, at han skulle tale dansk og samtidig dermed en erklæring til stænderforsamlingen, hvori det hed: »Hvad den proposition angår, der skal være stillet om at indlemme Haderslev amt under Jylland, da forfejler den ganske sin virkning på os. Vi forskrækkes slet ikke herover; thi Jylland er hverken en øde ørk eller et råt barbari. Vel er konsumptionen ingenlunde et gode; men en velordnet retspleje, jagtfrihed og fritagelse for kopskat og mølletvang er heller ikke onder. Vi trøster os i øvrigt ved den overbevisning, at den ærede proponent lige så lidt formår at inkorporere Haderslev amt under Jylland som Jylland under Haderslev amt, og det er os derfor ganske ligegyldigt, enten han vil tage sin proposition tilbage eller ikke«. Disse dokumenter underskrevs af Bjert sogns beboere og tilsendtes den deputerede, og lignende erklæringer udgik fra nabosognene.

Efter stændersessionens slutning blev det af nordslesvigske bønder vedtaget, at der skulle foranstalles et stort offentligt æresgilde, der jo tillige skulle være en demonstration, for de danske der kæmpede i stændersalen og navnlig for P. H. Lorenzen; og efter at slesvig-holstenerne i Haderslev gjorde det umuligt dér at få et lokale til gildets afholdelse, blev samme afholdt i Sommersted kro i februar 1843. Her var det, at planen blev lagt til købet af Skamlingsbanken, som også kort efter købtes af møller Staal fra Torning, gårdmand Bertel Hansen sammesteds og gårdmand Iver Andersen af

Grønninghoved. Bertel Hansen udlagde foreløbig købesummen, da han blev dækket ved aktier på 5 rd. cour. pr. stk., og Iver Andersen indvilgede i, at kobbelen blev lagt ind under hans gård, da der naturligvis ikke kunne være tanke om, at den slesvig-holstenske øvrighed skulle tillade, at der gaves aktiehaverne købekontrakt.

Ved denne lejlighed må jeg nærmere omtale de tvende kraft-karle Bertel Hansen og Iver Andersen, der var danskhedens støtter og slesvig-holstenernes skræk. Bertel Hansen var allerede tilårs, men ikke desto mindre var han fyr og flamme, når det gjaldt den danske sag og sådanne mænds mod var smitsom og meddelte sig i en vid omkreds til de forsagte og frygtsomme. Med Iver Andersen, der boede nærmere ved, kom jeg oftere sammen, og hvad han i krigens tid har virket for den danske sag, ved ikkun få, men jeg ved det. Hele 5 år gik nu efterhånden bort, i hvilken oprøret af advokaterne, de tyske embedsmænd og det tyske kancelli i København blev fuldstændigen forberedt, så at udbruddet kun var et rent tidsspørgsmål.

Laurids Skau (1817–64) fik sit gennembrud som nationalfører i årene 1843–44. Portrættet er et samtidigt litografi, der blev fremstillet til ophængning i de mange nationalt vakte hjem, et vidnesbyrd om Skaus store popularitet i 1840'erne.

I året 1848 skete udbruddet. Jeg var netop i Haderslev, da efterretningen kom om, at der d. 24. marts var dannet en provisorisk regering, og at Rendsborg var taget. Der var netop session; men denne blev straks hævet, og der viste sig en stor bestyrtelse på alles ansigter. Jeg ilede så hurtigt som muligt hjem, hvor jeg bekendtgjorde efterretningen. Jeg kan endnu godt mindes, at hverken skræk eller angst, men harme og ærgrelse fyldte mit, som vistnok hver dansk mands hjerte. I de første dage af april ankom de første danske tropper til Kolding med oberst Morgenstjerne og major Ernst. Mange danske mænd fra omegnen og ligeledes jeg holdt med flere koldingensere møde med disse officerer for at aftale, hvorledes vi havde at forholde os, for, uden militær hjælp, at beskytte os imod de forskrækkelige friskarers røverier. Der kom de urimeligste rygter – og resultatet blev, at der sognevis skulle oprettes beskyttelseskorpser af alle unge og raske mænd, der skulle bevæbnes med knipler, høtyve, spyd osv. og det ene sogn skulle da i påkommende tilfælde ile det andet til hjælp. Man vil nu naturligvis le af disse foranstaltninger; men det var sandelig ramme alvor, og det viser dog, at den nordslesvigske bondestand var vågen og afgjort imod oprøret, om det end på den anden side lægger vor ukyndighed om krig for dagen.

Under hele krigen stod jeg stedse i forbindelse med forpostkommandøren i Kolding, først oberstløjtnant Baggesen og senere major (nu general) Hegermann-Lindencrone,¹⁰ til hvem jeg havde fri adgang og var altid velkommen, da jeg stedse bar omsorg for, at de efterretninger, jeg bragte dem, var pålidelige. Jeg har flere gange ved nattetide listet mig igennem den tyske forpostkæde for at komme til Kolding, når der var noget af vigtighed, som kunne bringes til armeens kundskab.

På den tid stod jeg også i forbindelse med mange andre faste og djærve danske mænd i omegnen, af hvilke jeg især bør udhæve Frants Petersen, Andreas Matthiesen og Claus Tonnesen i Stenderup, Carstensen i Vonsild og Iver Andersen i Grønninghoved, hvilke stedse var redebonne til at komme mig til hjælp både med råd og dåd, når der skulle foretages en eller anden demonstration imod det tyske herredømme. En tro hjælper havde jeg her i sognet af gårdmand Chr. N. Lind i Skartved. Også pastor Petersen i Bjert var fast og urokkelig; men han måtte begribeligvis forholde sig rolig.

Den 13. maj 1848 kom cirkulære fra provisorisk amtmand Bruhn til sognefogderne med pålæg at møde på amtshuset den påfølgende mandag kl. 10 og ligeledes fra provst Jansen et cirkulære til præsterne, i hvilket de pålagdes at møde s.d. kl. 12 i konventslokalet for at præsenteres for de provisoriske regeringsmedlemmer: dr. Harbou og herredsfoged Jacobsen. Pastor Petersen i Bjert, pastor Boesen i Fjelstrup og pastor Davidsen i Aller var rimeligvis de eneste præster, som ikke gav møde, men ifølge en gentagen

befaling måtte de møde for omtalte visitatorer d. 23. maj derefter; men uagtet man i flere timer søgte både med det gode og med det onde at få dem til at underskrive den af de øvrige præster underskrevne erklæring om, at de ville adlyde den provisoriske regering, så var de dog ikke at formå dertil; men de afgav tværtimod den erklæring, at de ikke kunne betragte denne regering som legitim. Af en dagbog, som jeg førte 1848, ser jeg under 10. maj, at Frantz Petersen i Stenderup og jeg skulle være arresterede som repressalier for jagtjunker Schrader og overførster Krog, hvilke besætningen på en dansk kanonbåd havde taget på Løverodde d. 4. maj forud. Vi blev imidlertid enige om ikke at flygte, og man lod os også sidde uantastede. Da i 1848 de tyske konger og fyrster var under pisken, havde der også konstitueret sig en tysk nationalforsamling i Frankfurt, som ville lave en ny rigsforfatning for Tyskland og deri skulle naturligvis også indbefattes Schleswig-Holstein. En protest fra de danskes side i Slesvig imod en sådan indlemmelse var nødvendig, og jeg forfattede derfor en sådan, som fik talrige underskrifter og blev sendt til Frankfurt.

I juli 1848 skulle der afholdes nyt valg til en slesvig-holstensk stænderforsamling, og plakater fra herredsfoged Thomsen blev sendt til sognene med opfordring til de valgberettigede om at give møde på valgdagen i Christiansfeld. Hjemmetyskerne var naturligvis ivrige med at agitere for at formå beboerne til at give møde; men vi danske var også på benene for at virke i modsat retning, og vi vandt sejr, ikke én dansk mand mødte, hvilket kan ses af en rapport, som jeg under 1. august har sendt til ministeriet.

Den ulykkelige våbenstilstand, der afsluttedes i Malmø, gav os ganske i slesvig-holstenernes vold i vinteren 1848–49 indtil marts. Vi havde da al vor kraft og klogskab behov for at værgе os imod deres anmasselse, især imod deres griskhed efter at gribe i vore pengepunge. Der forlangtes således, under eksekutionsstraf, at vi skulle betale en betydelig krigsskat. Møller Utzon i Dalby Mølle og jeg fik da underhånden bud til alle nabosognene, og fra hvert sogn mødte nogle mænd i Kolding, der vedtog protesterklæringer både til den provisoriske regering og til amtstuen. Jeg var så heldig at blive fri for at lede mødet, idet pastor (H.W.) Hertel, der også var til stede, men som flygtning, påtog sig dette i mit sted, og derved var jeg dækket.

I foråret 1849 skete der en storartet demonstration i den kgl. Stenderup Nørreskov. Der skulle holdes auktion over favnebrænde og udhugningstræ af den provisoriske husfoged Levy fra Haderslev. Jeg var også til stede for at se, om der ikke skulle ske optøjer af jyderne og fynboerne, der plejede at være til stede ved slige skovauktioner. Chr. Nissen fra Skartved var der i samme anledning og ligeledes Andreas Matthiesen fra Stenderup. Alle de lysthavende var småfolk. Det var imidlertid på den dag et så skrækkeligt vejr med

blæst og frost, at ikke en eneste hverken fra Jylland eller Fyn kunne komme over vandet. A. Matthiesen og jeg beklagede os inderligen derover, idet der derved var udsigt til at auktionen ville gå uforstyrret. Favnebrændet blev først solgt og da man var færdig dermed, så skulle udhugget sælges. A. Matthiesen og jeg ville imidlertid først hos en marketenderske have en lille styrkning, og derved blev vi bagefter. Da vi var færdige og ville ind i skoven til de øvrige, hørte vi på éngang en skrækkelig hujen og skrigen og råben hurra! Hvad betyder dog dette, spurgte vi hinanden? Men snart fik vi pikkelhuerne at se, og vi sagde da: de skulle dog ske en ulykke, råber de hurra for disse kjeltringer. Gåden løstes nu snart. Det var 13 eller 14 slesvig-holstenske dragoner som jagtjunker Schrader havde fået beordret fra Vonsild hertil for at holde orden ved auktionen. Da A. Matthiesen og jeg kom hen til mængden, der havde forsamlet sig på en korsvej, kunne vi se, at den var yderst opbragt, og at her lod sig noget udrette. Vi talte med hverandre derom; men ingen havde mod til at stille sig i spidsen, dog fandt vi på råd.

Efter nogle få minutters forløb kom dragonerne, der havde været hos Schrader for at få en morgensnaps, tilbage, og hele folkemassen, omtrent 200 personer, opstillede sig da i 2 rækker, én række ved hver side af den vej, som dragonerne skulle passere. Disse red da én for én igennem rækkerne, og der råbtes et vældigt hurra! De tog til chakoerne i den formening, at det var til ære for dem; men så råbtes der: »Længe leve Frederik 7.! Ned med forræderne! Tyske pak! Tyske kæltringer!« osv. Dragonerne var så kloge, at de red ganske roligt igennem rækkerne og red et bøsseskud længere bort, derpå holdt de stille og aftalte, hvad de skulle gøre. Derpå trak de blankt og kom i flyvende fart henimod de opstillede rækker, vistnok i den formening, at alle ville løbe af frygt, men ikke en eneste flyttede en fod, og de red da igen ind imellem rækkerne, huggede ned med sablerne ved siden og råbte: »Was soll das Schreien zu? Was soll das Schreien zu?«, dog uden at berøre nogen; thi var dette sket, havde man øjeblikkelig revet dem af hestene og mørbanket dem. Der blev da råbt: tal dansk, vi forstår ikke det tyske vrævl, og til sidst råbtes der: øjeblikkelig ud af skoven, ellers skulle vi snart lette Eder ud. Dette sprog, uagtet det var dansk, forstod de, og de vendte straks om og red bort.

Da dragonerne var borte, skulle auktionen naturligvis forstyrres, og både jeg og de øvrige, som søgte at lede massen, uddelte vore kommandoråb, idet vi bøjedede hovedet ned imellem mængden, så ingen kunne se, hvem det var. Først råbtes der: »Auktionen hæves!«, og hele massen styrter da ind i skoven og væltede sig ind på husfogeden og Schrader, der blev ligbleg og spurgte: »Hvad ville I børn?« »Ingen auktion«, var svaret. Schrader: »Nej, auktionen skal straks blive standset,« »Ingen auktion i morgen!« Schrader: »Nej, der skal ingen auktion blive i morgen. Hvad der er solgt skal blive kasseret«, og

derpå lukkede husfogeden bogen sammen, og han og Schrader luskede af, glade over, at de slap helskindede.

Da nu alting var gået over forventning, så råbte jeg til mængden: Nu går hver hjem til sit, der er ikke endnu sket noget ulovligt, og massen svarede: Ja – den ville nu lyde og gå. Men i samme nu kom én løbende ganske forpustet med den efterretning, at nu skulle der holdes auktion nede ved Schraders bolig. Uagtet vi vidste, at dette ikke kunne være tilfældet, så var den opbragte mængde dog ikke til at styre, men alle løb ned til skovriderboligen og jeg naturligvis med. Her mødte mig den kosteligste scene. En fuldblods slesvigholstener B fra Haderslev, der havde købt en hel del favnebrænde for røverkøb – da ingen dansk mand ville byde på det – havde, da han mærkede uro, skyndt sig hen for at få forspændt og komme bort, og han var lige ved at køre, da hele folkemassen stormede ned til skovriderboligen, og det var kun et øjeblik, så var vognen omringet. Så råbtes der: »Se han ville luske bort den tyske slyngel«. Andre gik hen, så ham ind i ansigtet og spurgte: »Er du en tysker eller en dansker?« og den arme djævel svarede rystende: »A er en dansker,« »Du er f er du,« svarede der. »Du er en stortysker, vi kender dig nok; vælt vognen med ham,« råbtes der, og da vi syntes, at synderen var ængstet nok, så kommanderede vi: »plads! lad ham nu køre!« og mængden gjorde så plads, og han kørte.

Det var et billede på en lille revolution, et slående bevis for, hvorledes den rå masse af befolkningen af en dygtig fører kan lade sig lede til alt muligt. Havde der været enten jyder eller fynboer til stede, så havde de naturligvis fået skylden for, hvad der var sket, men da det var lutter slesvigere, så blev sagen hendysset, og den blev ikke engang omtalt i smudsbladet Nordslesvigsk Tidende. Jeg indberettede imidlertid straks alt til ministeriet.

Hen i forsommeren 1849, da general Juhl marcherede herind, fik jeg og Frants Petersen i Stenderup en dag pr. stafet ordre til at møde på den danske generalkommando i Christiansfeld. Da vi kom der, ønskede man oplysning om et og andet, som vi også meddelte, og til sidst kom talen også på de såkaldte hjemmetyskere i omegnen, hvilke man mente, at det var rigtigst at arrestere. Dette satte jeg mig imod af al kraft og viste, at lige så lidt som vi kunne skade tyskerne, når danskerne havde magten, lige så lidt kunne tyskerne skade danskerne, når tyskerne havde magten; og tilmed ville dette kun føre til, at der, når tyskerne atter kommer her, skal tages repræssalier, hvilket da først vil komme til at gå ud over os. Man frafaldt da også påstanden; og det, at jeg på den måde frelste tyskernes trøje, – hvilket naturligvis ikke kunne holdes hemmeligt – har vistnok været en af de vægtigste grunde, hvorfor man også så igennem fingrene med mig, og gav mig lov til at gøre, hvad jeg gjorde.

Oprørerne gjorde alt muligt for ved småskrifter og brochurer at vildlede den danske befolkning og at bilde den ind, at Danmark ved sine overgreb på hertugdømmet Slesvig og dets beboere var skyld i denne ulykkelige krig og alle dens sørgelige følger, og det mest infame af disse skrifter var et – man mener af selve hertugen – der var betitlet »Hvo er skyld i krigen«. Jeg sendte et eksemplar deraf til ministeriet igennem L. Skau, der dengang var i rigsdagen med anmodning om en djærv imødegåen at det lөгnevæv, der deri var opstillet, for at menigmand dog kunne få en lille smule oplysning om sagens rigtige sammenhæng. Ministeriet pålagde da mig, at skrive et sådant modskrift, der derefter både på dansk, og oversat af Blaunfeldt,¹¹ også på tysk blev i mange 1000 eksemplarer udbredt over hele hertugdømmet.¹²

Hen i efteråret 1849 blev der i bladene tale om, at oprørsregeringen havde tilbudt sig at ville underhandle med den danske regering igennem valgte tillidsmænd for at få tilvejebragt en overenskomst, og såre mange syntes, at det dog var rart, om vi på den måde snart kunne få fred. Enhver, der så dybere i tingen, frygtede meget for, at den danske regering skulle lade sig overliste, og for om muligt at bidrage min ringe skærv til, at sådant ikke skulle ske, skrev jeg en afhandling desangående, som jeg bad optaget i et af de københavnske blade, men jeg mindes ikke enten det var Berlingske Tidende eller Fædrelandet.

Jeg har skrevet mere i krigens år, end hvad her er anført; men kladderne tilligemed mange breve er tilintetgjort, hvilket jeg nu nok fortryder, men for silde.

Den sidste presning, som oprørerne her i Nordslesvig foretog 1849, var inddrivningen af det såkaldte tvungne lån. De kunne ikke blive færdige med alle sogne, og derfor tog de klogeligen de største summer. Jeg henvendte mig både mundtlig og skriftlig til major Wilster, der dengang lå i Kolding om beskyttelse, som også blev lovet, men udeblev. I Stenderup sogn blev pengene ikke udleverede formedelst en energisk protest af gårdmand Niels Moos, der formåede de mænd, der allerede havde vognen forspændt for at køre til Haderslev med pengene, til at blive hjemme. Havde jeg ikke været syg, medens Bjert sogn betalte sine 1550 rd. cour., så var dette måske heller ikke sket.

Bilag 1

(Fortegnelse over)

Dokumenter leveret Ravn i Sjølund: d. 27. august 1866.

(af C. A. Blom, død 5/4 1867)

- I Protest og erklæring fra bondestanden i Haderslev amt til Nationalforsamlingen i Frankfurt (1848).

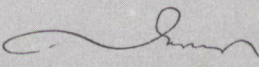
- II Rapport til ministeriet om valg til stænderforsamlingen dat. 1. aug. 1848.
- III A: Protest til den preuss. regering ang. krigsskat.
B: Protest til amtsstuen ang. det samme.
C: Skrivelse til kommandanten i Haderslev ang. det samme.
- IV Kladde til »Hvad er sandhed« (se note 12).
- V Om de såkaldte holstenske tillidsmænd.
- VI Skrivelse til major Wilster om beskyttelse dat. 11. aug. 1849.
- VII Brev fra L. Skau.
- VIII Brev fra Refslund.
- IX Den danske folkefest på Skamling d. 4. juli 1844.

Bilag 2

Kaldning d. 4. febr. 1849.

Kjære Herre!

Jeg er i Nat sammen med familie fra Ryeboen i et
høveligt selskab bleivet, og i første øjeblik i denne
Kaldning at tale med Dem. — Gid det skete
og blev muligt, da havde jeg den største
nysgjerrighed at høre om: Kaldning og resten
af den, alle gid det gælder Dem bedst, og
Læselyst (Kaldning) d. 9-10de febr.

Laurids Skau.

Blandt Bloms efterladte papirer findes bevaret omstående brev adresseret til Herr Skolelærer Blom, Dannebrogsmænd, Agtrup, skrevet af Laurids Skau 22 dage før den danske regering i 1849 opsagde våbenstilstanden med oprørerne:

Kolding, d. 4. Febr. 1849

Kjære Ven!

Jeg er i Nat ankommen hertil fra Kjbhvn. i et temmelig vigtigt Ærinde, og ønskede gjerne i denne Anledning at tale med Dem. – Hvis det derfor er Dem muligt, da beder jeg Dem komme til mig hos Gjæstgiver Madsen i Kolding paa næste Fredag, eller hvis det passer Dem bedre, paa Løverdag Formiddag d. 9–10de Febr.

Deres

Laurids Skau

Bilag 3

Brevet fra C. A. Blom til Laurids Skau, der kun kendes i denne udaterede kladde. Efter brevets indhold at dømme, må det antagelig være skrevet i tiden december 1849–januar 1850.

Ærede ven!

Sidste år gav det høje ministerium dig løfte om, at det ville betale trykomkostningerne for et lille skrift, der kunne oplyse den slesvigske almue om oprørernes usandhed og sandhedsfordrejelse; men det manuskript, som jeg efter opfordring sendte, blev jo forvildet. Siden den tid har almuen endnu ingen oplysning fået; thi bøgerne af Wegener er for dyre, og de af Martensen og Scheel kunne dels ikke fattes og trænger dels ikke ind på det gebet, fra hvilket oprørerne bør kastes tilbage.

Havde vi været sikre på fred, så var det ligegyldigt, enten almuen blev nærmere oplyst om sagens sammenhæng eller ikke, thi den lovlige tilstand var da blevet den faktiske sandhed; men da det vel næppe står til at vente, at Preussen endnu den gang vil give Danmark, hvad Danmarks er, så synes det og lige uforsvarligt og uklogt at lade massen af folket forblive i sin totale uvidenhed. Det er efter min mening en stor fejl, hvis man tror, at menigmands anskuelse er ligegyldig. Det tror oprørerne ikke, og i den ting som i flere andre trænger vi til at gå i skole hos dem. Nej, havde oprøret haft rod i folket, hvad så? Oprørerne har aldrig sparet og sparer ikke endnu nogen møjle for at vinde folket; de søger med skrift på skrift at gøre det vaklende i sin troskab, og nås hensigten end ikke ganske, så opnås der dog så meget, at de ved at prædike det

samme og det samme uden modsigelse forfører nogle og gør andre tvivlende. Et tredje flyveskrift i løbet af ét år under titel af »Oprøret i København« og indeholdende de bekendte beviser på oprørets retmæssighed bliver i denne tid i stor masse udbredt iblandt folket.

Disse beviser er vel forslidte for de oplyste og dannede, men for menigmand er de det ikke, så længe de ikke er modbevist. Hertil kommer de oprørske præsters færd. Du ved selv, hvilken magt gejstligheden hidtil har haft over den virkelige kristeligssindede landalmue, og det er da let begribeligt, hvilken forvirring i begreberne dette skammelige skridt af såmangen præst har afstedkommet.

Jeg anser det derfor for lige så vigtigt, om ikke vigtigere nu som før, at der gives menigmand oplysning om sagens sande sammenhæng. Skulle jeg ikke tage fejl, men du være af samme mening, så tvivler jeg ikke om, at du i betragtning af sagens vigtighed atter vil tale med d'herrer ministre herom, hvortil du nu i din stilling som rigsdagsmand let kan finde lejlighed. Det vedlagte manuskript¹² sendes dig ikke i den mening, at netop dette skal afbenyttes – thi der findes langt bedre penne i København end min – men jeg er så fri at tilsende dig samme for ikke at udhale tiden med korrespondance derom og med tilladelse til at afbenytte det efter godtbefindende, i tilfælde at det kan anses skikket dertil. At mit navn i ethvert tilfælde må forties, indsens let, da jeg ellers, hvis oprørerne atter skulle besøge os, ville blive skrækkeligt mishandlet.

Hvis der kan leveres dig så megen tid, håber jeg at se et par ord fra dig.

Din hengivne

Blom

S.T.

Hr. Laurids Skau, Dannebrogsmænd,
Rigsdagsmand i København.

NOTER OG HENVISNINGER

1. Se således Ludvig Hertel: Hans Wilhelm Hertel, Odense 1897, s. 161, og August F. Schmidts kronik i Kolding Folkeblad 25. november 1940: Lærer Blom i Sdr. Bjert.
2. Af C. A. Bloms tre sønner blev de to lærere, og den ene af disse, Chr. Hansen Blom (1847–1908), og dennes søn, lærer Kristian Blom (1888–1943) fik ligeledes deres virke i Sdr. Bjert sogn. Ved centralskolen i sognet er der blevet opsat en mindesten, der fortæller, at sognet i over 100 år har haft en lærer Christian Blom. Se iøvrigt: V. Uldall Juhl: Sønder Bjert sogn, Kolding 1968, s. 193–202.
3. Erik Blom: Af lærer C. A. Bloms dagbøger fra treårskrigen. Vejle amts årbog 1967, s. 65–100.
4. Mouritz Mørk Hansen (1815–95). Livserindringer udg. v. H. V. Gregersen, Skr. Hist. Samf. f. Sønderj. nr. 38, 1968, s. 230.

5. Nis Jensen Ravn (1828–92), ejer af Sjølundgård fra 1852, medlem af Landstinget 1870–92. I Vejle amts årbog 1906 s. 185–89 findes nogle efterladte optegnelser af N. J. Ravn, der dels beskriver optrinet under skovauktionen i Stenderup 1849, dels giver en god karakteristik af C. A. Blom og berømmer hans indsats i de »otte sogne«.
6. H. V. Gregersen: Laurids Skaus brevveksling med politiske venner i Sønderjylland. Skr. Hist. Samf. f. Sønderj. nr. 42, 1970.
7. H. V. Gregersen: Laurids Skaus brevveksling med politiske venner i København. Skr. Hist. Samf. f. Sønderj. nr. 33, 1966, s. 176. De fem fortjente skolelærere er: J. P. Kloster, Rørkær ved Tønder; Blom, Agtrup, Bjert sogn; Bøtcher, Sdr. Farup, V. Vedsted sogn; B. Juhl, seminarist, hjælpelærer i Hoptrup; Barsøe, Kastrup, Gram sogn.
8. Ludvig Blom (1814–68) blev senere Hiort Lorenzens efterfølger som købmand i Haderslev. Se iøvrigt Hans H. Worsøe: Ludvig Blom, Sønderjysk Månedsskrift 1968, s. 73–77.
9. Wilhelm Hartwig Beseler (1806–84), advokat i Tønder.
10. Cai Ditlev Hegermann-Lindencrone (1807–93) blev udnævnt til general i 1865. Denne ajourføring i C. A. Bloms manuskript bestyrker formodningen om, at redegørelsen er udarbejdet i 1865–66.
11. M. F. Blaunfeldt (1799–1880), advokat i Flensborg.
12. Denne pjece, som det således er blevet pålagt C. A. Blom at udarbejde, blev udsendt under pseudonymet: »En Slesviger« og bærer titlen: »Hvad er Sandhed? – en kort og letfattelig Gendrivelse af de slesvig-holstenske Oprøreres Usandheder og Skingrunde – Til Oplysning for Menigmand«. Pjecen kendes i tre udgaver:
 - Udgave A, Haderslev 1850, 31 s.
 - Udgave B (oversat til tysk), Flensborg 1850, 32 s.
 - Udgave C (oversat til dansk fra B), København 1850, 16 s.

C. A. Bloms anonymitet er i årenes løb blevet bevaret godt, hvad følgende lille tildragelse viser. Da forfatteren til nærværende artikel i 1940 henvendte sig i Det kgl. Bibliotek for at få lejlighed til at sammenligne de tre forskellige udgaver, erkendte man, at det ikke var biblioteket bekendt, at »En Slesviger« var identisk med lærer C. A. Blom fra Agtrup.